

BOTER BIJ DE VIS

Landbouw en voeding
tijdens de Eerste Wereldoorlog

Brecht Demasure

 DAVIDSFONDS
UITGEVERIJ

INHOUD

Voorwoord	9
Afkortingen	11
Inleiding	13
Een vernieuwend perspectief	13
De geschiedenis van de geschiedenis	15
België aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog	21
De landbouwsector in de periode 1890-1913	21
De Eerste Wereldoorlog in vogelvucht	27
De organisatie van de bezetting	30
Een dreigend voedseltekort	30
De eerste schade aan de landbouw	33
De Duitsers zetten de lijnen uit	35
Georganiseerde voedselbevoorrading in bezet België	40
Het Nationaal Hulp- en Voedingscomité (NHVC)	40
<i>Een mammoetorganisatie</i>	40
<i>Soepkeukens als speerpunt</i>	47
<i>Ernstige fraudeproblemen</i>	50
<i>Een magere balans</i>	51
De Landbouwsectie van het NHVC	55
<i>Nood aan ondersteuning</i>	55
<i>Inwerken op de binnenlandse voedselproductie</i>	57
<i>Gespannen relatie met de Boerenbond en de boeren</i>	62
Gemeentelijke comités staan vaak machteloos	65

De landbouwsector achter prikkeldraad	69
De gevreesde Zentralen	69
<i>Groeiend ongenoegen leidt tot de conventie van 1916</i>	71
<i>Het heikele thema van de aardappelen</i>	72
<i>Enkele producten uitgelicht</i>	75
De veestapel onder schot	77
<i>Maatregelen in verband met veeteelt</i>	77
<i>Het strategische belang van paarden</i>	80
<i>Opeisingen in cijfers</i>	82
Acute nood aan veevoeder	84
Een groeiende meststoffenproblematiek	88
 De voedingsindustrie krijgt het moeilijk	 93
Duitse aandacht voor de zuivelproductie	93
<i>Melk en eieren</i>	93
<i>De Bond der Boterhandelaars</i>	96
De lamlegging van de suikerproductie	99
Het failliet van slachthuizen en slagerijen	100
Een wispelturige brouwerijsector	103
<i>De bierindustrie tijdens de oorlog</i>	103
<i>De uitzondering van onbezet België</i>	105
 Voedselconsumptie in tijden van schaarste	 107
Een fenomenale prijshausse	107
Een gebrekkige maaltijd	114
De kracht van de volkstuinen	118
De ontwikkeling van overlevingsstrategieën	122
<i>Stelen loont (niet)</i>	126
<i>Een intense smokkeltrafiek</i>	127
Oorlogswafels en goed kauwen: kookboekjes en voedseladviezen	129
De boerinnenkringen bleven actief	135
Koolrapen als manna: de zoektocht naar vervangproducten	137

De paradox van de landbouw	141
Een strikte overheidsregulering	141
<i>De bezetter zet de landbouw naar zijn hand</i>	141
<i>Toezicht op kennisverspreiding</i>	143
<i>Situatie in het Etappengebied</i>	145
Arme landbouw en rijke boeren	150
<i>Landbouw met twee gezichten</i>	150
<i>Het geld van de boeren bij de Middenkredietkas</i>	152
Het imago van de landbouwer	156
<i>Kritiek op de boeren</i>	156
<i>Oproep om correct te handelen</i>	158
<i>Het proces van de landbouwers</i>	163
 Landbouw en visserij in onbezet België	 168
Werken voor de goede zaak	168
<i>De landbouwtoestand in onbezet België</i>	168
<i>De rol van Jean-François Maes</i>	174
Oorlogskosten aan het front	177
 Het herstel van de landbouw	 184
Dwingende noden na de oorlog	184
De overheid schiet in actie	187
Herstel met vallen en opstaan	189
<i>Het veebestand na de oorlog</i>	189
<i>De Vrede van Versailles begunstigt de sector niet</i>	193
<i>Aankoop van buitenlands vee</i>	196
<i>De visie van Frateur</i>	199
De gevolgen voor de zuivelindustrie	203
 Het landbouwherstel in de verwoeste gewesten	 206
Het vraagstuk van het landbouwherstel	206
De ondersteuning van de overheid	209
De activiteiten van de Boerenbond	215
De verfraaiing van het platteland	218

De impact van de oorlog op de landbouw en het naoorlogse landbouwbeleid	223
Een gewijzigd maatschappelijk bestel	223
Instabiele productie, maar meer output	225
Enkele landbouwevoluties uitgelicht	230
Het naoorlogse beleid over koeien en varkens	233
Nadruk op organisatie en voorlichting	238
Een veranderend consumptiepatroon	241
Slotbeschouwing	246
Bibliografie	250
Bronnen	250
<i>Niet-uitgegeven bronnen</i>	250
<i>Uitgegeven bronnen</i>	250
Studies	253
Illustratieverantwoording	262
Eindnoten	266